

Nr 303

Av fru Holmqvist och fröken Andersson i Strängnäs, *angående försäljningen till kommuner av mark under domänstyrelsens förvaltning.*

(Lika lydande med motion nr 249 i Första kammaren)

Försäljning av kronans fasta egendom

Regeringsformen 77 § stadgar förbud för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gåva eller på något annat sätt avhända kronan kungsgårdar och kungsladugårdar med därtill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker och djurgårdar, krono- och stallängar, laxfisken och andra kronans fisken samt kronans övriga lägenheter. Odlingar och odlingsbar mark å kronoskogarna må dock i vanlig ordning efter dåvarande eller sedermera tillkomna författningar kunna till skatte försälas. Denna uppräknig avses omfatta all kronan tillhörig fast egendom. Regeringsformen 77 § avser dock endast *kronans*, d. v. s. statsverkets, egendom. Hit räknas ej fast egendom som hör till riksdagen och dess verk. Alltsedan 1942 lämnas riksdagens samtycke till avhändelser av fast egendom i betydande utsträckning genom årliga generala bemyndiganden. Det senaste, som är meddelat i anledning av propositionen till 1964 års riksdag nr 53, avser tiden den 1 juli 1964—30 juni 1965. Om bemyndigandet har vederbörande statsmyndigheter underrättats genom cirkuläret SFS 1964: 111.

Enligt nämnda bemyndigande må Kungl. Maj:t utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom så framt taxeringsvärdet å egendomen uppgår till högst 200 000 kronor, då egendomen förvaltas av generalpoststyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, luftfartsstyrelsen eller domänstyrelsen, samt eljest till högst 100 000 kronor eller, där taxeringsvärdet icke är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp. Vidare äger Kungl. Maj:t enligt bemyndigandet i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna riktlinjer *föreskriva de former och villkor* under vilka försäljningarna skall äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så befinnes lämpligt, *överlämna beslutanderätten* rörande försäljningen åt nyssnämnda styrelser, då fråga är om egendom, vars taxerings-

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 4 saml. Nr 303—311

värde eller, där sådant värde icke är åsatt, uppskattningsvärdet icke överstiger 100 000 kronor, åt annan central förvaltningsmyndighet, då sagda värde icke överstiger 50 000 kronor, samt åt länsstyrelse, såvitt angår allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, då enahanda värde icke överstiger 25 000 kronor. Medgivandet till försäljning skall enligt bemyndigandet även gälla beträffande dels byte och vissa upplåtelser av kronomark, dels avstående utan ersättning av kronomark som erfordras till järnväg eller allmän väg. Rätten till dylikt avstående må dock av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i fråga om obebyggt område om högst fem hektars yta eller 5 000 kronors värde.

Riksdagen har tillika i sitt bemyndigande uttalat att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta kronan tillhörig fast egendom alltjämt skall gälla.

Med stöd av riksdagens medgivande har Kungl. Maj:t bemyndigat dels generalpoststyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen samt luftfartsstyrelsen ävensom domänstyrelsen att i vissa fall självständigt handha försäljning m. m. av kronan tillhörig fast egendom, dels ock samtliga länsstyrelser att i vissa fall självständigt handha försäljning m. m. av allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom.

I cirkuläret till statsmyndigheterna har Kungl. Maj:t föreskrivit att på Kungl. Maj:t ankommande ärenden angående försäljning m. m. skall — i den mån förfarandet icke i annan ordning reglerats — handläggas av vederbörande myndighet i enlighet med de i ovan angivna proposition 1964: 53 berörda allmänna riktlinjerna för försäljningsverksamheten samt, sedan förslag till köpeavtal upprättats, överlämnas till Kungl. Maj:t för prövning och avgörande.

Vidare föreskrives i cirkuläret följande. För tillgodoseende av ändamål, som enligt gällande lag kan föranleda expropriation, må utan hinder av här meddelade föreskrifter central förvaltningsmyndighet, under vars vård och förvaltning kronan tillhörig fast egendom är ställd, förordna om avstående av sådan egendom vars värde kan antagas icke överstiga 10 000 kronor. Beträffande behörighet att träffa avtal om överlåtelse, grunderna och sättet för ersättningens bestämmande samt rätten att tillerkänna väg- eller järnvägsföretag vissa förmåner skall i förevarande fall i tillämpliga delar gälla de föreskrifter som meddelats i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 615) angående upplåtelse för expropriationsändamål av nyttjanderätt och servitutsrätt till kronan tillhörig fast egendom, dock att myndighet icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må till väg- eller järnvägsföretag utan ersättning överlåta fastighet, som är bebyggd eller överstiger fem hektars yta eller i värde uppgår till mer än 5 000 kronor.

Slutligen anges i cirkuläret att föreskrifterna om kronan tillhörig fast egendom även skall gälla i fråga om fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden genom arv, gåva eller testamente. (Enligt 8 § lagen om allmänna arvsfonden gäller om försäljning av fondens fasta egendom vad som är stadgat i allmänhet om kronans fasta egendom.)

Upplysning om de allmänna riktlinjerna för försäljningsförfarandet och villkoren för fastighetsförsäljningarna kan i första hand inhämtas i propositionen till 1942 års riksdag nr 241 s. 49 ff. och, i fråga om fast egendom under domänstyrelsens förvaltning, i 1945 års förordning angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. (nr 262). De i propositionen givna föreskrifterna har vid skilda tillfällen jämkats (se t. ex. prop. 1948: 241, 1950: 127, 1952: 157, 1954: 89 och 1957: 67).

I korthet gäller beträffande formerna och villkoren för försäljning i allmänhet av kronans fastigheter följande. Försäljning får endast avse fastigheter som ej är behövliga för statligt ändamål. I allmänhet skall försäljning äga rum vid offentlig auktion. Vidare skall i regel tillses att vid försäljningarna ur statens synpunkt erhålles så fördelaktiga priser som möjligt. Skäl till avvikelser härifrån anses föreligga bl. a. vid försäljning av mark för tätbebyggelse, då kravet på högsta möjliga köpeskilling i viss utsträckning fått stå tillbaka för kravet på samordning med den sociala bostadspolitiken. Likaså har det ansetts att försäljningar av fastigheter för jordbruksändamål — vilka lantbruksnämnderna enligt proposition 1950: 127 erhållit generellt bemyndigande att sälja — bör behandlas enligt särskilda regler. Vid försäljning av mark för bebyggelseändamål gäller att, när fråga är om permanent bosättning, bostadsstyrelsens yttrande rörande priset skall inhämtas så snart detta överstiger 3 000 kr. Om vederbörande myndighet ej kan godta bostadsstyrelsens förslag, hänskjutes försäljningsärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Slutligen må nämnas att Kungl. Maj:t i anledning av vad statsutskottet anfört i sitt av riksdagen godkända utlåtande till 1955 års riksdag nr 119 (punkt 10) angående ett av riksdagens revisorer väckt förslag om inrättande av en statens marknämnd den 9 december 1955 bemyndigat försvarets fastighetsnämnd att i samråd med vederbörande civila statliga myndigheter avgiva förslag till försäljning jämväl av annan kronan tillhörig mark än försvarets samt att i viss omfattning föra förhandlingar med kommuner m. fl. (Jfr prop. 1957: 67.) Härom anförde statsutskottet i sitt utlåtande 1956: 94 bl. a. att de av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärderna inte kunde betraktas som ett definitivt ställningstagande till det av revisorerna väckta förslaget, utan att de närmast åsyftade att i avvaktan på ytterligare erfarenheter få till stånd en viss försöksanordning för den hithörande verksamheten. Utskottet ansåg sig tills vidare kunna godta Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen beslöt i enlighet härmed (rskr. 1956: 234).

Beträffande kyrklig jord gäller efter lagändring 1963 att stiftsnämnd

äger avgöra ärenden beträffande fast egendom värd högst 25 000 kr. I fråga om tomt- och exploateringsmark skall dock yttrande inhämtas från länsbostadsnämnden. Kammarkollegiet beslutar om försäljning av fast egendom med värde överstigande 25 000 men ej 100 000 kr. Kollegiet skall höra bostadsstyrelsen beträffande tomt- och exploateringsmark. Om kammarkollegiet och bostadsstyrelsen är av olika mening rörande egendomens värde eller om detta överstiger 100 000 kr. avgöres ärendet av Kungl. Maj:t.

Av den ovan lämnade redogörelsen torde framgå att bestämmelserna om försäljning av kronojord är svåröverskådliga och att handläggningen av försäljningsärendena är splittrad på ett flertal myndigheter. Sålunda hävdade statsutskottet redan 1957 att en centralisering av försäljningsärendenas handläggning till en statens marknämnd var av behovet påkallad. Vad kommunerna beträffar är det — såsom statsutskottet framhållit i utlåtande nr 42 år 1963 — av särskild vikt att markresurser i tillräcklig omfattning och i god tid ställes till förfogande. Emellertid har det visat sig att förvärv av fast egendom från staten har en benägenhet att medföra avsevärd tidsspillan. Vad särskilt beträffar kommunala förvärv av mark som förvaltas av domänstyrelsen, torde dessa ofta vara av den omfattningen att värdegränsen för styrelsens egen beslutanderätt, 100 000 kr., överskrides med påföljd att ärendets avgörande fördröjes ytterligare ett år utöver vad som skulle vara fallet om styrelsen själv ägt besluta om försäljningen. (Jfr SOU 1960: 32.) Det är uppenbart att nu berörda förhållanden medför mycket stora olägenheter för den kommunala verksamheten på markförsörjningsens område, speciellt med tanke på stadsplanering.

Med hänvisning till vad ovan anförts föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till åtgärder i syfte att underlätta kommunernas markanskaffning i vad avser kronan tillhörig mark som förvaltas av domänstyrelsen.

Stockholm den 22 januari 1965

Mary Holmqvist

Rosa Andersson
